

Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип

УНИВЕРЗИТЕТСКИ БИЛТЕН

ноември 2012 година
Штип

Број 91, 1 ноември 2012 година

СОДРЖИНА

РЕФЕРАТ за избор на соработник во звање помлад асистент/асистент за научната област електронски компоненти и теорија на информации и комуникации на Електротехничкиот факултет при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип	3
РЕФЕРАТ за избор на помлад асистент за научната област превентивна стоматологија на Факултетот за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип	6
РЕФЕРАТ за избор на асистент за научното подрачје биофармација и броматологија на Факултетот за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип	11
РЕФЕРАТ за избор на три наставника во сите звања за наставно-научната област/поле фундаментални медицински науки на Факултетот за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип	16
РЕФЕРАТ за избор на три наставника во сите звања за наставно-научна област/поле фундаментални медицински науки на Факултетот за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип	37
РЕФЕРАТ за избор на три наставника во сите звања за наставно-научна област/поле фундаментални медицински науки на Факултетот за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип	57
РЕФЕРАТ за избор на наставник во наставно-научно звање доцент за наставно-научната област деловно право на Правниот факултет при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип	77
РЕЦЕНЗИЈА на ракописот со наслов „Економска географија“ (учебник) од авторот проф. д-р Ристе Темјановски, Економски факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип	86
РЕЦЕНЗИЈА на докторската дисертација со наслов „Програмирање и оптимална еволутивна оперативност на процеси во реални услови“ од кандидатот м-р Александар Крстев, Факултет за природни и технички науки, Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип	91
ПРЕГЛЕД на наслови на теми за изработка на магистерски трудови одобрени од наставно-научниот совет на единицата	95

Издавач:

Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип

Главен и одговорен уредник: проф. д-р Саша Митрев
 Уредници: проф. д-р Блажо Боев, м-р Ристо Костуранов
 Лектор: Даница Гавриловска-Атанасовска
 Техничко уредување: Славе Димитров, Благој Михов

РЕЦЕНЗИЈА

**НА РАКОПИСОТ СО НАСЛОВ „ЕКОНОМСКА ГЕОГРАФИЈА“ (УЧЕБНИК)
ОД АВТОРОТ ПРОФ. Д-Р РИСТЕ ТЕМЈАНОВСКИ, ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ,
УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП**

Врз основа на одредбите од Статутот и Правилникот за единствените основи за остварување на издавачката дејност на Универзитетот „Гоце Делчев“ – Штип, како и Одлуката бр. 1702 – 286/9 од 35. редовна седница на Наставно-научниот совет на Економскиот факултет, одржана на 17 септември 2012 година, избрана е Рецензентска комисија во состав:

- проф. д-р Ристо Фотов, Економски факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип,
- проф. д-р Милан Илиески, Економски факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип,

за изготвување на извештај - рецензија на приложениот ракопис со наслов „*Економска географија*“ од авторот проф. д-р Ристе Темјановски, наменет за студентите од прв циклус на студии при Економскиот факултет на Универзитетот „Гоце Делчев“ – Штип.

По прегледот на ракописот, Комисијата до Наставно-научниот совет на Економскиот факултет го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Општи податоци за ракописот. Учебното помагало - учебник „Економска географија“ од проф. д-р Ристе Темјановски претставува континуирана заложба на авторот да ја оформи потребната литература од областа на економската географија за студентите кои се соочуваат со анализа на прашања од оваа современа проблематика. Учебникот е подготвен за потребите на студентите од студиските програми: Сметководство, финансии и ревизија и Менаџмент и претприемништво на Економскиот факултет во Штип и таа ги содржи сите предвидени содржини што се опфатени во предметната програма Економска географија, застапена во прва академска година (I семестар, во зависност од насоката), со неделен фонд на часови 4 (2+1+1).

Податоци за обем на ракописот. Проблематиката што е предмет на обработка е претставена во текст од вкупно 303 страници, од кои на 292 страници е претставен основниот текст, на 9 страници се поместени 112 релевантни библиографски единици, од монографски единици, периодични списанија, статии и интернет страници, во најголем дел странска литература што ги покрива подрачјата што се третираани во трудот. Текстот во трудот е поткрепен со 42 илустрации и 15 табеларни прегледи. Трудот е пишуван во А4 формат со нормален проред, употребен е фонд Times New Roman, големина на буквите е 12. Обемот на трудот и неговата содржина ги задоволува критериумите според бројот на часови и според одредбите од Правилникот за единствените основи за остварување на издавачката дејност на Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип.

Податоци за постоење на сличен или ист наслов. Трудот е напишан на оригинален начин и во него е опфатена комплексноста на економско-географската проблематика. И покрај тоа што во нашата земја постои мал број и опфат на јавно презентирани литература од оваа област, сепак проблематиката разработена со оваа методологија и во овој обем е неопходна за студентите на Економскиот факултет, за студентите кои ги изучуваат сродните економски проблематики и други дисциплини (студиите по географија, политички науки, по јавна администрација и сл.). Може да се каже дека трудот претставува научен материјал со висок квалитет, кој може да се примени за стекнување на широки знаења од доменот на актуелностите на економската географија, за студентите и за пошироката јавност. Во таа смисла, учебното помагало претставува единствен едукативен пишан стручен труд кој обработува ваква проблематика кај нас, приспособен на потребите за образование и едукација во областа на економските науки. Затоа сметаме дека овој

учебник е особено значаен, како од теоретски, така и од практичен аспект за актуелните и идните професионалци кои се занимаваат со конкретната проблематика.

Краток опис на содржината. Од содржински аспект, во трудот се опфатени 9 тематски целини - глави: Економската географија како наука (*Глава I*); Методологија на економско-географските истражувања (*Глава II*); Развој на современите теориски концепции за регионалниот развој (*Глава III*); Основни карактеристики на населението во светот (*Глава IV*); Основни карактеристики на земјите според степенот на економска моќ (*Глава V*); Алокацијата на ресурси како важен фактор за економски развој (*Глава VI*); Сообраќај (*Глава VII*); Туризам (*Глава VIII*); Животната средина и одржливиот развој (*Глава IX*); Пред да ги истакнеме нашите оценки за трудот, како и предлогот, најнапред во скратена форма ќе ја презентираме неговата содржина.

Во *првото поглавје* од скриптата се запознаваме со економско-географската наука како економска реалност, нејзиното значење, актуелност и место во глобалниот бизнис. Прашањето за светскиот пазар и светската економија спаѓа во редот на најважните прашања на економската наука. Ова прашање особено дојде до израз со развојот на меѓусебната размена на стока, сообраќајот, комуникациите, со што националните економии меѓусебно почнале да функционираат како сложен економски организам. Како што условите на производство и нивото на економскиот развој се различни од една земја до друга, така различно се развивале и економските модели и политики за оптимално вклопување на светскиот пазар. Тие се однесуваат во прв ред на разместувањето на производните сили, на промените на нивната структура, на разместувањето на производните односи и нивното влијание врз промените на економската политика не само во одделни земји, туку во светски размери. Така, од една страна имаме длабоко имплементирани врски и односи во тој правец, додека на друга страна одредени национални економии кои далеку отстапуваат од современите економски текови и кои можат да „сонуваат“ за фаќање чекор со развиениот свет, создаваат различен „*економски пејзаж*“ на развиеност и технолошка совршеност. Понатаму авторот дава еволутивен развој и дефинирање на економската географија како важна научна дисциплина. Се осврнува на позначајните периоди, правци и школи кои влијаеле на детерминирањето на економско-географската проблематика, како и повзаноста на економската географија со сродни економски и останати дисциплини. Тој ја дефинира економската географија како *научна дисциплина што се занимава со просторната организација и дистрибуција на економските активности (производство, транспорт, комуникација и потрошувачка), начинот на користење на светските ресурси, како и просторната структура и анализа на светската економија и економските региони.*

Во *вториот дел* на книгата се разработува методологијата и методолошкиот пристап во анализирањето на појавите и процесите во економската географија. Основен методолошки проблем на секоја наука, како природна, така и општествена, е да овозможи непосредно запознавање со внатрешните движења, преку нив да ги открие движечките сили кои ги даваат основните законитости. Методологијата ја дефинира како збир од сознанија, средства и начини за водење на истражувачките процеси и процесите на синтеза, заклучување, концепирање и експликација. Во тој контекст, во услови на постоење на т.н. „асиметрија“ на информации, контролата и управувањето со информации претставува еден од најважните услови за донесување оптимални одлуки. Науката инсистира на факти, на спознаени вистини кои можеме да ги прифатиме. Иако перманентниот стремеж кон осознавањето на вистината, на објективното, на она што е, на она што реално постои, е битна, иманентна карактеристика на науката, но науката не е прост, едноставен механички збир на факти. Науката формулира, дефинира категории, утврдува закони, а за да биде вистинска наука неопходно е категориите и законите да ги „лоцира“, да ги поврзе во логичен и конзистентен систем од знаења.

Развојот на современите теориски концепции за регионалниот развој се обработени во *третата глава*. Авторот д-р Темјановски дава поимно објаснување и категоризирање на основните поставки на теориите на локација и просторната разместеност на производството и потрошувачките центри. Отсекогаш просторот играл значајна улога во сите манифестации на човековата дејност. Просторното разместување на производството се врши во согласност со одредени законитости, под дејство на одделни фактори, со цел

да добијат оптимални резултати од работењето, што се манифестираат со остварување на најголемо можно производство со најниски производствени трошоци. Искуството кај голем број на теоретичари кои се занимавале со проблематиката на локацијата на индустријата и просторната економија покажало дека географската местоположба и транспортната поврзаност имаат големо значење (за некои од нив и пресудно) и претставуваат фактор за локација на индустријата поради минимизирање на производствените трошоци. Авторот ги опфаќа традиционалните и современите форми на локација. Секако дека моделот на кластери кој е обработен во современите форми на локација е особено интересен за современата диспозиција на производните и потрошувачките центри. Аналитички пристапува и кон објаснувањето на бизнис инкубаторите, научните паркови како можност за генерирање поголем економски развој и намалување на невработеноста кај неразвиените и растечки економии.

На проблемите поврзани со **населението, бројната состојба, динамика, структура и разместеност** авторот го посветил *четвртото поглавје* во учебникот. Брзиот пораст на населението ја зголемува потенцијалната, апсорпциона моќ на пазарот и претставува основа за развивање на многубројни потреби на страната на побарувачката, а за задоволување на тие потреби е потребно на пазарот да постојат разновидни стоки и услуги. Доколку производството се развива побавно може да се појави диспропорција, затоа што на пазарот ќе се појави недостаток на стоки и услуги. Аналитички се обработени состојбите со вкупното население, природното движење на населението, населението според демографските структури (старосна, полна, расна, етничка, јазична), како и економските структури (занимање, дејност, активност итн). Ваквите показатели претставуваат солидна основа за планирањето на најважниот ресурс во економската стратегија на секоја земја, а тоа е човечкиот ресурс. Населението е еден од најважните фактори во општествено-економскиот развој на секоја земја. Притоа, населението има големо значење за обемот, структурата и развојот не само на производството, туку и на целокупната општествено-економска активност во една земја. Авторот напоменува дека демографскиот фактор, а посебно работната сила е и многу важен техно-економски локационен фактор. Како локационен фактор населението добива значење на територијалната дистрибуција на индустријата, односно на производството во целина, респектирајќи ги притоа економските моменти и техничките достигнувања. Еден од мотивите за лоцирање на активностите на развиените економии е компаративната предност, преку трошковано најефикасната понуда на суровини, но и работна сила во неразвиените земји. На пример, некои мултинационални компании ги преселуваат фирмите во Индија (за софтверски решенија и одржување на компјутерски програми), со што би ги искористиле квалитетните и помалку платени програмери. Концентрацијата на економската моќ и на производството е во директна корелација и со постоење на производна и сообраќајна инфраструктура. Вложувањето и распределбата на сообраќајната инфраструктура е во директна поврзаност со статусот на економскиот развој и со богатството. Во поглед на локацијата, производната и сообраќајната инфраструктура се во меѓусебна поврзаност со големите урбани области или коридори кои обезбедуваат побрз пристап до големите пазари заклучува д-р Темјановски.

Во *петтото поглавје* авторот го насочува фокусот на внимание кон **основните карактеристики на земјите според нивниот потенцијал и економска моќ**. Како и сите останати човекови економски активности, и производството е нарамномерно распоредено на населениот дел на Земјата, а сепак концентриран во некои области. Регионите во кои се произведува исто така се и меѓународни финансиски центри, во смисла на создавање и апсорбирање на странските директни инвестиции (СДИ). На глобално ниво, всушност производството претставува движечка и доминантна сила која стои зад меѓународната трговија. Најголем дел од светското богатство е сконцентрирано во развиените земји. Во нив БДП по жител изнесува над 20.000 долари годишно. Тие даваат 85% од вкупното индустриско производство во светот.

Економската моќ на одделни национални економии во светот традиционално низ историјата се одредувала преку нивното учество во вкупната меѓународна трговска размена. Денес, во сферата на глобалните случувања, сите држави учествуваат во меѓународната трговија. Се одвива немилосрдна борба помеѓу земјите на светската трговска арена. Само

земјите кои успеваат да се издвојат со квалитет, иновативност и конкурентска цена успеваат да доминираат и да издвојат профит во меѓусебниот натпревар. Светскиот трговски систем е најбројниот и најсложен регионален структурен организам. Различни производи и услуги произведени во секоја земја се продаваат ширум светот преку најразновидни економски агенти (индивидуални лица, фирми, влади) во други земји. Државите кои меѓусебно тргуваат во овој сложен систем се со различни големини, стопанска развиеност, политички и културен развој и природни ресурси.

Во оваа тематска единица авторот ги разработува и најзначајните регионални економски интеграции во поглед на соработката и комуникациите на националните економии. Земјите кои влегувале во економска интеграција настојувале со вкупната продуктивност на сопственото национално производство да ја подигнат меѓународната конкурентност на повисоко ниво. На тој начин и рамномерно да учествуваат во распределбата на приходите, кои благодарение на процесите на интеграција и рационализација во поделбата на работата бележат постојано зголемување.

Најголемо внимание, аналитичко-синтетички пристап и посветеност авторот опфаќа во *шестото поглавје*, каде што ги разработува **ресурсите (природни и создадени) како важен фактор за економскиот развој**. Потенцијалот на една национална економија или компанија го сочинуваат нејзините ресурси, коишто овозможуваат поголема или помала компетентност и конкурентност на пазарот. Факт е дека ако со ресурсите се управува правилно, односно ако е воспоставен систем на менаџмент на ресурсите, тогаш се создадени и добри потенцијали за економското работење. Во економијата постојат различни гледишта за влијанието на природните ресурси врз економскиот развој. Квантитетот, квалитетот и разместеноста на природните ресурси е значаен фактор за димензирање на економскиот развој на една земја. Ориентацијата на економијата за користење на сопствената суровинска база и погодностите што ги даваат природните ресурси, во голема мера ја намалува зависноста на економијата од надворешниот пазар. Во тој контекст се наметнува и потребата за секоја економија за највисок приоритет во планирањето на *алокација на ресурси*. Алокација на ресурсите се зголемува како прашање, бидејќи ресурсите (природните богатства, руди, нафтените ресурси) во светски рамки се наоѓаат во ограничени количества, за разлика од човековите потреби кои постојано се зголемуваат. Поради тоа, алокацијата на ресурсите претставува распоредување и оптимално искористување за некој дефиниран ресурс. Во оваа глава авторот детално ги разработува енергетските ресурси, металургијата, машинската, автомобилската, хемиската, фармацевтската и информатичката индустрија.

Погодностите, технолошкиот развој и значењето на транспортот се разработени во седмото поглавје. Транспортот има големо значење за развојот и на: културните, социјалните и економските придобивки. Неговата неопходност многу добро е докажана во економската историја на многу земји. Така, во почетниот стадиум на формирањето, односно првите два или три века, Америка била само еден вид филијала на Европа, и покрај тоа што располагала со огромно природно богатство. Исто така, меѓународната светска размена е најнепосредно сврзана за постоењето на развиени системи на транспортни врски помеѓу најдалечните региони на светското стопанство. Без транспорт големите природни богатства би останале мртв капитал, а производството би се svelo на најмала мерка и во само ограничени размери. Авторот ги разработува најважните патни правци и транспортни коридори, опфаќајќи ги најзначајните видови на транспорт: патен, железнички, поморски, воздушен, цевководен.

Туризмот како важна стопанска гранка е елабориран во учебникот во *осмото поглавје*. Туризмот претставува сложена стопанска, општествена и културна дејност. Туризмот во современиот свет се карактеризира со голема динамичност и масовност во развојот. Таа масовност се однесува и на меѓународниот туризам и на развојот на туризмот во одделните земји и региони. Како таков тој станува еден од основните лостови што го покренува развојот на голем број земји, на кои се засновуваат цели национални економии и региони во светот. Меѓу сите општествени движења туризмот најјасно ги определува просторните релации: местото од каде што тргнуваат туристите, правците по кои се движат и местата каде што доаѓаат и престојуваат туристите. Овие просторни релации се одраз на квалитетно различните географски средини. Туризмот како стопанска дејност претставува

економска појава со нагласено влијание во просторите каде што се јавува преку вршење на основната функција-прифаќање и сместување на туристите, задоволувајќи истовремено голем број нивни барања и желби. Авторот дава преглед на најважните туристички дестинации и приходите од туризмот по региони и земји, со што ја истакнува важноста на оваа стопанска гранка во економскиот развој на секоја земја.

Во последната деветта глава авторот ја разработува проблематиката поврзана со животната средина. Д-р Темјановски ја нагласува алармантната состојба со деградацијата на животната средина. Луѓето се неразделен дел од глобалниот екосистем и единствено тие можат и мораат да влијаат врз неговиот опстанок. Опасноста од деградацијата на биолошката разновидност е воедно и опасно за основниот систем, кој го одржува животот на планетата Земја. Светот денес се соочува со незапирливи промени. Се предвидува дека бројот на светското население во 2030 година ќе достигне 8,3 милијарди жители. Ваквиот експлозивен раст значително влијае врз разновидноста, квалитетот и ликот на планетата Земја. Демографскиот притисок, надолжен со неконтролирано црпење на природните ресурси и несоодветната грижа за животната средина може да доведе до губењето на биолошката разновидност, која ќе се рефлектира врз сензитивноста на еколошките потенцијали, во вид на исцрпување и исчезнување на видовите. За крај, напоменува авторот, севкупниот интелектуален, научен и морален капацитет на сите единици на човековата заедница мора синергетски да влијае и да се спротивстави на неконтролираниот растеж и освојување на просторот, со единствена цел, опстанок на планетата Земја.

ЗАКЛУЧОК

Учебникот од проф. д-р Ристе Темјановски е систематски и логички подреден на современ начин и во девет глави (тематски целини) се прикажани карактеристиките, значењето и актуелноста на економската географија како важна научна дисциплина. Материјата е презентирани на еден јасен, студиозен, стручно методолошки пристап и низ практични примери. Поради ваквиот стил и модел на презентираниот материјал студентите ќе можат без тешкотија да ја совладаат оваа материја. Трудот е поткрепен со бројни податоци, документарни табеларни прегледи и графикони, како основа на анализите, истражувањата и констатациите по клучните прашања содржани во трудот. Тие исто така претставуваат аргументација и одговор на бројните прашања за улогата, значењето и перспективата на електронското работење.

Трудот заслужува внимание поради неговата актуелност и методолошки пристап во истражувањето, кој може да се оцени како интегрален, целисходен и исцрпен според широчината на опфатот на спроведените истражувања и информации. Сметаме дека овој труд кој ќе предизвика голем интерес кај нашата јавност, ќе им овозможи на студентите и од економските и сродни научни дисциплини да се стекнат со потребните знаења за оваа област, а ќе даде придонес и во научната и стручната јавност и затоа со големо задоволство препорачувам да биде објавен.

Врз основа на изнесеното, имаме особена чест на Научно - наставниот совет на Економскиот факултет во Штип да му предложиме ова учебно помагало (учебник) со наслов „Економска географија“ од проф. д-р Ристе Темјановски да го одобри за издавање.

РЕЦЕНЗЕНТСКА КОМИСИЈА

Д-р Ристо Фотов, вонредовен професор, с.р
Д-р Милан Илиески, редовен професор, с.р